

Betonie (*Stachys officinalis*)

Planten waar vlinders, bijen en hommels dol op zijn. In deze rubriek wordt om de maand een (vaste) plant voorgesteld die het meer dan waard is om een plekje in de imkertuin te krijgen.

De betonie is een vaste plant die in Europa, met uitzondering van de noordelijke delen, in het wild voorkomt. Ook in Nederland is de plant inheems en groeit met name in het oosten van het land. Ze behoort tot de lipbloemenfamilie (*Lamiaceae* of *Labiatae*) en is zowel geschikt voor de wat wildere als voor de 'nette' tuin.

38

Uiterlijk

De plant groeit in mooie, stevige pollen van donkergroen, gerimpeld blad. De paarsrode lipbloempjes staan in kleine aren op een stevige, tot ruim een halve meter hoge steel. De bloeiwijze heeft wel iets van de bloeiwijze van sommige inheemse orchideeën. De bloeitijd van betonie is van juni tot in september. Er zijn van deze soort ook enkele cultivars in de handel.

Een hiervan is de *S. officinalis* 'Pinky', in het geheel iets kleiner met licht zalmkleurige bloempjes.

Een veel op de wilde soort gelijkende *Stachys* is de *Stachys grandiflora* (of *macrantha*), ook sterke tuinplanten met verschillende bloemkleuren.

Andere inheemse familieleden van de betonie zijn de bosandoorn (*S. sylvatica*) en de moerasandoorn (*S. palustris*). Deze zijn minder geschikt voor de normale tuin vanwege hun woekerend karakter. In een wilde tuin zijn ze wel toepasbaar: de bosandoorn op beschaduwde plaatsen en de moerasandoorn op vochtige tot natte plaatsen.

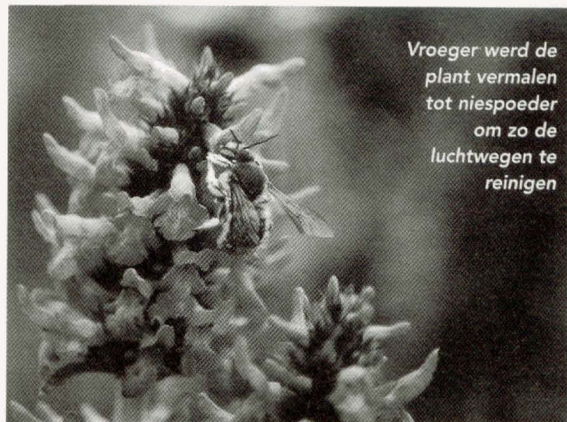
Herkomst

Betonie is een plant die in vrijwel geheel Europa voorkomt. Alleen in de streken ten noorden van Denemarken ontbreekt ze. De cultivars ontstaan vaak op kwekerijen, al dan niet toevallig, uit kruisingen tussen verschillende soorten.

De plant houdt van een goed doorlatende tuingrond en heeft het liefst flink wat zon, een beetje schaduw wordt wel verdragen.

Vermeerderen

Er zijn verschillende manieren om de betonie te vermeerderen. De plant vormt mooie pollen die zich in het voorjaar (april-mei) of in het najaar (september-

Vroeger werd de plant vermalen tot niespoeder om zo de luchtwegen te reinigen

oktober) goed laten scheuren. Ook is het goed mogelijk om de plant op te kweken uit zaad. Vroeg in het voorjaar bij huiskamertemperatuur geeft het beste resultaat. Het zaad van de cultivars is ook goed kiemkrachtig maar de nakomelingen kunnen erg variëren van kleur.

Toepassing

Betonie is een sterke, winterharde plant die het in elke border goed doet. Ze woekert beslist niet en zaait zich ook niet hinderlijk uit. De plant vraagt geen bijzondere verzorging zoals steunen in de zomer. De uitgebloeide planten kunnen gerust de winter overstaan want ze zorgen voor een mooi wintersilhouet.

Bijwaarde

De lipbloempjes van betonie zijn in trek bij diverse insecten. Het zijn vooral hommels en solitaire bijen die de bloemen bezoeken. Maar als er meerdere planten bij elkaar staan weten de honingbijen deze ook goed te vinden. De plant voorziet ze van nectar en stuifmeel, niet in geweldige hoeveelheden trouwens.

Bijzonderheden

De Latijnse naam *officinalis* duidt al op geneeskrachtige eigenschappen van betonie. Vroeger werd de plant gebruikt om tal van kwalen te genezen. Ze werd vermalen tot niespoeder om zo de luchtwegen te reinigen en werd veel gebruikt bij de behandeling van wonden. Tegenwoordig wordt er nog wel thee van getrokken ter bestrijding van diarree. De thee moet dan wel in kleine hoeveelheden gebruikt worden, anders heeft het een averechts effect.